

K Ü L F Ö L D I K R Ó N I K A

A mai lengyel irodalom.

Csodálatos, hogy a magyar irodalomtudomány és főképen a magyar közvélemény oly keveset foglalkozik a lengyel irodalommal, különösen a mai lengyel irodalommal, noha annak lelkülete, szelleme sok tekintetben rokon a magyaréval. A lengyel irodalom ugyanis mindig, de ma különösen, alapjában véve romantikus irodalom, mint a magyar, ösztönökből és érzelmekből születő, földet, népet, vezéreket imádó.

Most, amikor a történeti sors keze ismét egymás felé hajlít bennünket, az érzelmi, a politikai okokon kívül, érdemes esztétikai szempontból is, legalább röviden, tájékozódni a mai lengyel irodalomról.

Néhány hónappal ezelőtt a varsói kormány életre hívta a lengyel akadémiát, hogy az irodalmat vezesse, befelé és kifelé méltón képviselje. Az akadémiai taggá lett 15 író művei különböző szellemi és művészi irányok kifejezései és tökéletesen mutatják azt a tartalmi és formai gazdagságot, amely a mai lengyel irodalom virágzásáról tanuskodik.

Legnagyobb drámaírójuk Rostworowski Hubert Károly. Minden művéből kitűnik mély filozófiai és zenei műveltsége, szigorú művészi fegyelme és erkölcsös gondolatvilága. Korszerű drámái a hazug műveltség és a természetes boldogságvágy, a gépiesség és a lélek ellentéteiről szólnak. *Antikrisztus* és *Fellámadás* c. műveiben ostromozza a népidegen izgatók befolyását. *A meglepetés*, *Az áttelepülés*, *A célnál* c. részekből álló hatalmas trilogiájában a pénz átkát ecseteli. Ezek a korszerű művek összefüggenek az író nemzeti jobb-

párti politikai és napilapi írói működésével. Egyéb értékes művei közül meg kell még említenünk *Judás és Iskariot* c. gyönyörű bibliai tragédiáját és *Caesar Caligula* c. lélektani finomságú drámai költeményét.

Szintén egészen keresztény és népies lelkületű, de egészen más művészi irányban haladó, a másik akadémiai lengyel drámaíró, Szaniawski Jerzy. Míg Rostworowski olasz-római fegyelmezett büszkeséggel ír, addig Szaniawski bensőségesebb, szívből fakadóbb, gyengédebb, játékosabb, képeket kedvelőbb, Vildrac, Sarment francia intim irányú romantikus drámaköltészetéhez áll közelebb. Szaniawski legjobb darabja: *A vitorlázó*, melynek hőse egy hazatért, partraszállt, aki saját maga, felismerhetetlenségig elváltozott, megdicsőült legendás képével áll szemben, a német neoromantika (Ortner) és a francia intimista színmű (Duhamel, Nivoix) művészetével rokon kidolgozása. *A híd* c. drámájának szimboluma Becker és Kolbenheyer költészetével érintkezik, anélkül, hogy azokat ismerte volna, csupán azért, mert lelkülete, szimbolizmusa, költészete egyirányú azokéval. Hatásos, kiemelkedő színművei még: *A könyvelő*, *Az ügyvéd és a arózsák*, *A zongora*.

Nem akadémiai tag, de igazi nagy költő Zegadlowicz Emil, aki a világháború előtt német-lengyel területen, a Zdrój köréhez tartozott és az expresszionista kifejező művészet irányában haladt. Visszavonulva a Beszkidekben fekvő, csodaszép hegyvidéken levő, csendes kúriájára, a néppel, amely őt rendkívül tiszteli és szereti, közvetlen érintkezést tartva fenn,

benső sugallatát követve ír. Nem a divatos irány rabja, hanem az ihlet költője. Igazi egyszerű, hagyományos, megragadó bensőszerű lírai költemények, vallásos versek, balladák, tragikummal telt drámai költemények és egy bájos önéletrajz a családi házban eltöltött gyermekkorról, adják gazdag költői termését. Verses kötetei címei: *Falujáró a Beszkidékben*, *Az órák könyve*, *A borókaház*, *A Zodiák partjainál*, költői önéletrajzának címe: *Srebrepisany Mikolaj élete*. Leghatalmasabb színműve: *Az olivaolajlámpa*, a nép körében mutatja be a pénzvágy és a kötelesség, az életéhség és az erkölcs összeütközését.

A mai lengyel líra kétségtelenül legkiválóbb művelője — mióta Kasprowicz Jan 1926-ban meghalt — Staff Lipót, akinek első egetostromló költeményei Nietzsche hatása alatt állottak (*Álmok a hatalomról*), most azonban már teljesen kiforrott, a kifejező művészet lehető legfelsőbb tökéletességét fejlesztette ki. Istennek alázas szolgája, a szülőföld szerelmese, rokon Stefan Georgeval és Jammes-szel. Legutolsó, leg sikerültebb versköteteinek címei: *A tű laka*, *Maqas fák*. Most adják ki 16 kötetben összegyűjtött műveit.

Staff mellett az akadémiában még Lesmian Boleslaw (aki élettől távoli, sötét hangulatú, nyelvűvész költeményeivel tűnik ki és rokonságban áll művészet tekintetében a német Däubler Tivadarral) és Miriam (Przesmycki Zenon álnéve) képviselik a mai lengyel lírát, azonban nem tudtak olyan nagy hatást gyakorolni a mai lengyel versköltészetre, mint Staff, akinek hatása alatt állnak úgy tartalom, mint forma tekintetében, az összes mai lengyel lírai iskolák, így a Skamander, a Quadriga, stb.

A Skamander 1918-ban tűnt fel. A viharos, felforgató, a hatalmakkal ellentétben álló ifjúság hangja volt. Úttörő szerepe volt a legújabb len-

gyel irodalomban. Szelleme azóta lecsillapodott. Az árja Lechon Jan (jelenleg párizsi követségi tanácsos), Iwaszkiewicz Jaroslaw, (követségi titkár Kopenhágában) és Wierzynski Kazimierz az ólengyel hagyományok felé fordultak. Legkorábban Lechon Karmazsinszinű poemájában, melynek nagyszerű nyelvűvészettel megírt remekműve: *Mochnacki hangversenye*. Iwaszkiewicz Jaroslaw varázsos elbeszélései a lengyel kúriákról (*Hilarius, a könyvelő fia, A hold feljön, Wilk kisasszony*), gyönyörű verseskötetei (*A nappal és az éjszaka könyve, Visszatérés Európába*) igen kedveltek és megbecsültek. Wierzynski az ifjúság erejének dicsőítője. *Olimpiai babér* c. művével az olimpiai játékokon nyerte el a költődíjat. Régebben *A tavasz és a bor, Verebek a háztetlön* c. kötetek vidám költője, most tépelődve és belsőleg meghasonolva, vallásos kérdések felé fordult (*Párbeszéd a pusztasággal, Fanatikus dalok*). A Skamander zsidó költői Tuwim Julian és Slonimski Antoni, szintén levették a forradalmi sallangjaikat, viszont meg erősödött ironikus alaphangulatuk, a nekik meg nem felelő környezettel és a számukra kellemetlen, érthetetlen fejlődéssel szemben való ellentétük. Tuwim gazdag nyelvűvészeteivel, szenvedélyes versekbe önti protestálásait. Csak verseket ír. Legjellegzetesebb kötetei: *Tavasz, A táncoló Sokrates, Szavak a vérben, Cigánybiblia*. Slonimski jóságos megadással gúnyolja a neki kiírthatatlan ostobaságnak tűnőt, amely ellen hasztalan küzd. A *Wiadomosci Literackie*-ban megjelent heti krónikáit több kötetben összegyűjtve adta ki. Legtöbb sikert a színpadon ért el, a zsidó kérdéstről szóló darabjaival (*A varsói néger, A család*), amelyekben az aszsimilációt, következtlenül és megértés nélkül, gúnyolja és tagadja. Talán legértékesebbek útirajzai (Bra-

ziliáról, Oroszországról), amelyekben megfigyelő tehetsége köt le és *Az időtorpedó* c. utópiája, kacagtató humorával.

Jellegetes és figyelemreméltó íróő Illakowicz Kazimiera, Pilsudski titkárnöje, akinek különösen kedvesek versei (*Gyermekrímek, Vidám versek*), vizionárius erejű a *Síró madár* c. műve, erőteljesek és fenségesek a *Balladák, a Hősies, A moszkvai vértanuság* c. kötetei. A másik híres lengyel íróő Pawlikowszka Marja, aki finom, graciózus tehetség, legbájosabbak rokokó-nippszerű versei, értékesek Homerosz és Wittlin fordításai.

A Skamander után fellépő, azzal ellentétben álló és mégis rokon, az új nemzedéket képviselő Quadriga, amely kezdetben szintén forradalmi pátoszszal indult, végül azonban az akadémiai fegyelmet alakította ki. Legkiválóbb tagjai: Slobodnik Wlodzimierz, Dobrowolski Ryszard és Galczynski Konstanty. Mellettük elismertek: Flukowski István, Gembar-

zewski Milosz és Sebyla Wladyslaw. A hagyományos utakat járó mai lengyel írók közül megemlíthetjük még: Slonczynska Anna (*Az égi vendég*) és Bakowski Stanislaw (*Misztériumok*) vallásos líráját, Galuszka Sándor József (*Arcnélküli emberek, A sasok árnyai*), Kozikowski Eduard és Brzostowska Janina derült szülőföldi költészetét, Braun Jerzy (*Parakletos árnya*) álmodozó, misztikus, filozófáló művészetét, a nagytehetségű Czechowicz József reménytelenül szomorkodó műveit, Czerny Anna hűvös, akadémikus tökéletességre törekvő kötetét, Morstin Hieronimusz romantikusan csillogó líráját és Kopernikusról szóló regényét.

Végül meg kell említenünk, hogy a lengyel irodalomban is jelentkezett a futurista költészet, melynek elméletírója Chwistek Leon, a félelmetesen okos filozófus és matematikus, leghíresebb művelői pedig: Peiper Tadevsz, Kurek Jalu és Przybos Gyula. *Bittenbinder Miklós.*

Mai olasz drámák.

Zorzi: *La vena d'oro.*

Zorzi egyik legértékesebb, legbensőségesebb színdarabja, melyre méltán büszké az olaszok: *La vena d'oro*. Az Usberti grófok előkelő palotájának hűvös, komoly szalonjában elevenedik meg e dráma. A szoba nemes antik bútoraival, ódon könyveivel a nehéz, nagy, faragott diófaállványon, ékítményes vasverettel lezárt ablakával, templomi függőmécsesekhez hasonlatos ezüst olajlámpájával, melynek rubinfénye belejajdul a néma nyugalomba, mintha a különöslelkű Maria Usberti grófné láthatatlan sebének szimboluma volna, olyan szintér, mely azonnal valami nagyon lelki, mélyen artistikus, nem mindennapi probléma levegőjét árasztja felénk. És talán nem véletlen, hogy e szótlan, tompa fényű szobát az író egy télikert mellé

helyezi, ahol az üvegtető alatt, mesterséges melegben csodálatos színű és halkillatú virágok nyílnak és furcsa formájú folyondárok, exotikus növények kúsznak a fény és a magasságok felé: a szalon hátsó ajtói és az ablak is, — ide nyílnak... Itt a télikertben élénk és világos minden. A fényeknek és árnyékoknak ettől a rembrandteszk drámaiságú játéktól kísérve jelennek meg előttünk az alakok.

Mária grófnő, aki harminchéteves, de olyan, mintha még ma is tizenhét lenne, amikor férje elhagyta... Nem modern varázsszerek teszik fiatalá; az idő megállt benne valami csodálatos hatalom akaratából, azóta, hogy férje, akihez tizenhétéves korában kényszerítették, öthónapi együttélés után megszökött egy orosz asszonnyal.